

Dr. sc. **Irvin Lukežić**
Filozofski fakultet
Omladinska 14, Rijeka

Pregledni članak
UDK: 377-057.4 (497.5 Rijeka) (091)
656.61 (497.5 Rijeka) (091)

PRVI PROFESORI NAUTIKE U RIJECI

Članak je posvećen problemu povijesti pomorskoga školstva u Rijeci od druge polovice 18. do konca 19. stoljeća. U kronološkome se slijedu govori o djelatnosti pojedinih istaknutijih učitelja i profesora nautike (F. K. Orlando, P. Fauribault, J. I. Matković, J. A. Mikoč, R. Zamara, V. De Domini, A. Budinih). Osim biografskih podataka o spomenutim pomorskim pedagogima, autor donosi obavijesti o njihovim udžbenicima, raspravama i knjigama.

Ključne riječi: pomorska izobrazba, kulturna povijest Rijeke

1. UVOD

U kontekstu povijesti pomorskoga školstva na istočnoj obali Jadranskoga mora, Rijeka zauzima osobito mjesto. Opći privredni uspon grada na ušću Rječine koji započinje nakon dobivanja statusa slobodne carske luke (1719.), omogućio je stvaranje emporija od međunarodnoga značenja i ujedno pojačanu potrebu za sustavnim obrazovanjem pomorskih kadrova. U skladu s time pojavile su se različite inicijative za osnivanjem privatnih i javnih škola. U članku koji slijedi pokušali smo u osnovnim obrisima prikazati razvoj riječkoga pomorskoga školstva od druge polovice 18. do kraja 19. stoljeća. Podaci o djelatnosti pojedinih učitelja i profesora iznose se kronološkim slijedom.

2. POMORSKA ŠKOLA FRANA KSAVERA ORLANDA

Zna se da prva pomorska škola u Rijeci započinje djelovati već 1777. godine, kada se dotadašnja nautička katedra iz Trsta, zajedno s dvojicom tamošnjih profesora, preselila u zgradu stare isusovačke gimnazije. Za održavanje nastave zaduženi su nekadašnji isusovci, Riječanin Fran Ksaver (Francesco Saverio) de Orlando i Luigi Capuano kao pomoćni učitelj. Brigom hrvatskog i ugarskoga školskog fonda, za nabavku potrebnih nastavnih pomagala i stručnih matematičko-nautičkih knjiga bilo je osigurano šest tisuća forinti (Gigante, 1912:87).

Glavni učitelj prve nautičke škole u Rijeci Franjo Ksaver Orlando (Francesco Saverio Orlando, 1723.–1784.) potjecao je iz znamenite riječke patricijske obitelji.

Otac mu je bio riječki sudac, a na krštenju mu kumuje pićanski biskup Juraj Marotti. Godine 1739. postaje članom Isusovačkoga reda, studira filozofiju u Grazu, te matematiku i bogoslovlje u Beču. Nakon završenih studija namješten je u isusovačkome kolegiju u Trstu kao predavač matematike. Nakon otvaranja javne nautičke škole postaje jedan od njezinih profesora. U nekoliko je mjeseci sastavio školski program, pripremio gradivo, literaturu i posebne instrumente, tako da je škola otvorena 10. lipnja 1754. godine. Studij koji je trajao dvije godine, ima tada dvadeset i jednoga učenika. U prvoj su se godini učile aritmetika, geometrija i ravna trigonometrija, a u drugoj sferna trigonometrija, astronomija, matematička geografija i hidrografija. Budući da nije imao uzora za nastavu niti posebnih udžbenika, Orlando je prije podne izlagao gradivo, a poslije podne vodio seminare i praktične vježbe te diktirao predavanja ili su ih studenti prepisivali. Tako su nastali takozvani *libri di Padre Orlando* (knjige oca Orlando), šest velikih rukopisnih svezaka njegovih predavanja pojedinih predmeta. Njima su se poslije i njegovi nasljednici služili punih osamdeset godina, a danas su pohranjene u tršćanskom Tehničko-nautičkom institutu.

Orlando su kao profesora matematike zvali *Il dotto* (Učeni), a kao osnivač i voditelj pomorske škole dobiva naziv "carsko-kraljevski profesor hidrografije". Bio je prvi naš čovjek s takvim stručnim imenom. Kroničar isusovačkoga kolegija u Trstu bilježi o njemu: "Zadivljuje s kakvom zauzetošću i veseljem profesor poučava svoje đake, s kolikom marljivošću i ljubavlju oni prijanjaju uz nauku, a još je najčudnije da, premda je predmet po sebi težak i dosadan, ipak pod vještim vodstvom vrlo učenog i rječitog profesora postaje ugodan i lagan" (Isusovci, 1993: 169).

Središnja trgovačka uprava u Beču bila je nadležna za školu od koje je Orlando primao novac za potrebe škole i slao joj godišnje izvještaje. Svake je godine redovito nabavljao nove stručne knjige, matematičke i astronomske instrumente i karte. Učenici su na kraju godine polagali javne ispite, za koje bi se u pravilu tiskale teze. Orlando bijaše učiteljem i pokroviteljem prvih naših školovanih pomorskih kapetana.

Godine 1773. odlikovan je zlatnom medaljom kao nagradom za dvadesetogodišnji rad u odgoju budućih pomoraca. Tada izrađuje i novi nastavni plan kojim nastoji modernizirati i proširiti školu, koja bi obuhvaćala matematički, filozofski, trgovački i nautički studij. No budući da je iste godine ukinut Isusovački red, škola se zatvara i Orlando se s knjigama i instrumentima seli u rodnu Rijeku. Orlandova je stručna knjižnica sadržavala oko 580 svezaka. U tamošnjoj Akademiji otvara katedru nautike, prvu u tom gradu, i predaje u njoj matematiku, nautiku i dvostruko knjigovodstvo. Hrvatska školska uprava imala je namjeru proširiti riječku pomorsku školu, te traži od Orlando da pripremi udžbenike za tisak. Budući da je tada već bolestan i nemoćan, nije imao snage dovršiti takav pothvat (Isusovci, 1993: 167-170).

Godine 1783. obnovljena je nautika u Trstu pa su za nastavne potrebe bile vraćene Orlandove knjige i instrumenti, a predavač je opat Luigi Capuano, bivši isusovac iz Trsta, kojega je Orlando osposobio za tu službu kada mu je bio pomoćnikom u Rijeci. Prva riječka pomorska škola ugasila se godine 1784. smrću neumornoga profesora i odgajatelja. Jedan dio knjiga Orlandove nautičke škole postaje temeljem buduće Gradske knjižnice u Rijeci (Fijo, s.a:73).

3. PIETRO FAURIBAULT

U ožujku 1808. u Rijeci počinje s radom nova nautička škola u kojoj je podučavao prof. Pietro Fauribault (? – 1815.), potpomognut novčanom zakladom Sveučilišta u Pešti. Premda je škola trebala biti smještena u jednoj prikladnoj prostoriji u zgradi gimnazije, radi bolesti predavačeve, koji zbog neprestanih bolova od podagre nije mogao ustajati iz kreveta, nastava se održavala u privatnoj profesorovoj kući. Prof. Fauribault služio se edukativnom metodom kakva se tada primjenjivala u Trstu, održavajući nastavu od 9 do 11 sati izjutra, te od 15 do 17 poslije podne. U nastavi se oslanjao na ugledne talijanske autore Brunaccija i Marzutellija. Iz gradskoga školskog fonda dobivao je godišnju plaću od 150 forinti, a od peštanskoga sveučilišta još 600 forinti. Međutim, zbog malog broja učenika (bilo ih je samo četiri) i francuske invazije, taj tek otvoreni nautički tečaj nije djelovao u razdoblju od 1809. do 1813. godine, kada je opet zakratko otvoren, te priključen četvrtom razredu normalke (Gigante, 1912:99–100.).

4. JAKOV IVAN MATKOVIĆ

Dvadesetih godina 19. stoljeća kao profesor nautike u riječkoj Nautičkoj školi (*maestro di nautica nelle locale Scuola*) i klasičnoj gimnaziji (*Ginnasio*) radi Riječanin Jakov Ivan Matković (Giacomo Giovanni Matcovich, ? – 1828.), koji se uz to bavio privatnim podučavanjem nautike. Godine 1824. izradio je hidrografsku kartu mora riječkoga područja (*Carta Idrografica del Mare di questa città*), za koju se kaže da je "da esso redatta per stimolo di Amore Patrio" (Registro capitaneale). U Državnom arhivu u Rijeci, među spisima iz Matkovićeve ostavštine, sačuvao se detaljan popis njegovih knjiga i pomorskih karata, sačinjen 24. travnja 1828., koji navodi sljedeće udžbenike, karte i druga nastavna pomagala:

Carte uguale di navigazione di Bartoldo Lattes Rus 1

Tvaldo Tavole trigonometriche 1

Pilotto in altura 1

Aritmetica 1

Trattato della Sfera 1

Elementi di Geometria piana 1

Koiseul Portolano 1

Moor Navigazione 1

Tavola declinazioni del sole 1

Soetta 1

Libri manoscritti di navigazione 1

Trattato della Nave 1 Tomi 2.

Lende Compendium d'Astronomia 1

Elementi Geometria 2

Gentili il Perfetto Bombardiero 1

Tauchel geometria 1

Brunazzi Algebre e Geometria 1

- Ducales Ellementi di Euclide* 1
Forne Compendio Scienze 1
Eulero Teoria compita de Bastimenti 1
Balbi Geografia universale 1
Targa Ponderazioni 1
Principos de Navigazione 1
Bossut Corso di Matematica 1
Bafie Geografia 1
Trattato di Navigazione 1
Carte marittime 5
Bussola rotta con tre Buste da Compassi 1
Canocchiali rotti 2
Calamita 1
diversi strumenti per la fabbrica di piccoli Bastimenti ampolette 2
nel edificio della scuola Nautica vi esiste un Bastimento privato

Matković se, dakle, i sam bavio izradom malih brodskih modela. Iz navedenoga popisa može se zaključiti da je posjedovao prilično bogatu zbirku stručnih knjiga, priručnika i udžbenika iz nautike, geometrije, astronomije, matematike i zemljopisa, koji su mu koristili u nautičkoj obuci. U oporučnim se spisima navodi dug od dvadeset forinti koje mu je ostao dužan grobnički župnik Josip Škrobonja "per tante lezioni private di nautica date al di lei fratello minore Antonio". Nije, na žalost, poznata sudbina Matkovićevih knjiga i pomorskih karata.

5. JAKOV ANTON MIKOČ

Poslije Matkovića na riječku nautičku školu dolazi profesor Jakov Anton Mikoč (1797.–1854.), vrstan nautički stručnjak i pedagog. Rodio se u Bakru, u staroj kapetanskoj i patricijskoj obitelji. U dokumentima se spominje kao "pubblico professore di nautica in Fiume" (1833.), "profesor nautičkoj tečaja na kr. nautici u Rieci" (1840.), "učitelj u mornarskoj školi" (1851.) i "prvi javni učitelj u c. kr. broskom zavodu riečkom" (1854.). Tijekom četvrt stoljeća svoga pedagoškoga djelovanja u Rijeci nautičkoj je struci podučavao više od dvije stotine pomorskih kapetana. Godine 1829. Ugarsko namjesničko vijeće šalje u Rijeku višeg inženjera i građevinskog direktora Franza Rauchmüllera von Ehrensteina koji će uz pomoć profesora Mikoča i kapetana Antona Preščića kao članova posebne komisije, obaviti opsežna istraživanja i mjerenja Rječine, obale pred Rijekom i Rječinom. Godine 1831. osnovana je inicijativom riječkoga Gubernija velika komisija za lučka pitanja s gubernijalnim asesorom Vincenzom de Terzijem na čelu, koju su uz Mikoča sačinjavali Accurti, Cosulich, Francovich, Pilepich i drugi riječki građani. Mikoč je izradio i samostalan plan za izgradnju luke pred Rijekom, koji 1843. prihvaća riječka Trgovinska deputacija (Klen, 1986:120).

Profesor Mikoč bavio se pisanjem pomorskih udžbenika i rječnika. Na talijanskom je objelodanio udžbenik *Il corso di navigazione* (Tečaj plovidbe, Venecija 1833. i 1834.), opsežno djelo u dva sveska, u kojem na gotovo osam stotina stranica

donosi prijevode ili prilagodbe navigacijskih djela istaknutih engleskih i francuskih pomorskih stručnjaka. Iste je godine u riječkoj tiskari braće Karletzky objavljen njegov govor pod naslovom *Discorso recitato in occasione dell' esame nella pubblica Scuola di Nautica il giorno 2 agosto 1833. in Fiume per cura del Prof. G. A. Mikocz.* U istom se djelcu navode imena najboljih polaznika nautičke škole: Carlo Costantini (oratore), Vittorio Varglien, Antonio Poglayen, Giuseppe Cosulich, Giuseppe Poschich i Edoardo Pippan. Mikoč je i autor prvoga hrvatskog cjelovitog pomorskog rječnika pod naslovom *Rječnik rukokretni* (1852.). Radi se o dvojezičnom, talijansko-hrvatskom rječniku koji obasiže osamdeset krasopisom ispisanih stranica. Bio je namijenjen svima koji poznaju talijansko nazivlje, a žele vidjeti kako se to može izreći na hrvatskom jeziku. Na hrvatskom je napisao školski *Pregled naukah predavanih god. 1850./51.* (nastavni program). Mikoč je autor i prvoga pomorska signalna kodeksa (Stolac, 1988:98).

6. JAVNA I PRIVATNA POMORSKA ŠKOLA

Da bi postigla potrebnu stručnu razinu, koncem tridesetih godina 19. stoljeća nautička se škola u Rijeci reorganizirala i priključila gimnaziji u čijem sastavu ostaje do 1848., kada je ponovno vraćena u sastav osnovne škole. Ta *I.R. Scuola di nautica* (Javna/Glavna pomorska škola) sljedećih će godina nekoliko puta postupno produžavati trajanje školovanja, povećavati broj predmeta i proširiti izbor stručnih nastavnih predmeta. Godine 1858. privremenim je upraviteljem škole bio Janez Škerjanc (Giovanni Škerjanz), istodobno ravnajući učitelj Ženske osnovne škole i Niže realne škole, nastavu matematike i nautike držao je Giovanni Domenico Comandich, dok je mjesto nastavnika brodogradnje i manevra bilo upražnjeno. Katehezu je predavao riječki svećenik i kanonik don Josip (Giuseppe) Poglayen. Sredinom šezdesetih godina upraviteljem bijaše Ivan (Giovanni) Marković, a profesorom matematike i nautike Roberto Zamara, koji ubrzo preuzima i rukovođenje zavodom.

Profesor Roberto Zamara (1836.–1882.), sin Carla i Caterine r. Armani, rodio se u Rovigu (Italija). Prije dolaska u Rijeku predavao je nautiku u Splitu. Bio je autor velikog broja pomorskih udžbenika i priručnika (*Il corso parattico di navigazione, Il riduttore delle corse, La rosa mobile, Il manuale del capitano*, prijevod djela o trigonometriji dr. Schauba). Predavao je aritmetiku, algebru, geometriju, trigonometriju, pilotažu, nautičku astronomiju, pomorsku nomenklaturu, manevar i osnove risanja za pomorstvo i hidrografske karte. Bio je općinski ispitivač na ispitima za poručnike i kapetane duge plovidbe. Godine 1871. guverner Jozsef Zichy, cijeneći njegove zasluge na području pomorske naobrazbe, unaprijedio ga je u rang ministarskog tajnika pri Pomorskoj guberniji. Bio je i članom gradskoga Školskog vijeća. Na glavnoj Nautičkoj školi u Rijeci u njegovo su vrijeme predavali još Giuseppe Beban (kaligrafija) i Girolamo Brugetti (talijanski jezik i kolegij komercijale).

Osim te javne dvogodišnje nautičke škole, u Rijeci je školske godine 1853./1854. otvorena i privatna pomorsko-trgovačka škola (*Collegio Nautico-commerciale-privato convitto*), tada nazvana Učilište za brodare ili trgovce (privatni konvikt). Škola je otvorena kao privatna trozredna ustanova, čiji je vlasnik i dugogodišnji upravitelj bio profesor Vincenzo De Domini. Prva su dva razreda obuhvaćala pripremne tečajeve (Corsi preparatorii), dok je treći isključivo služio

pripremanju nautičkih ili trgovačkih kadrova, već prema opredjeljenju učenika. Obuhvaćala je velik broj općih i stručnih predmeta.

7. VINCENZO DE DOMINI

Njezin utemeljitelj i ravnatelj grof Vincenzo De Domini (1816.–1903.), sin Giovannija Fortunata i Chiare, rođ. Bottigetti, rodio se u malom furlanskome mjestu S. Giovanni di Casarsa blizu Udina. Potječe iz karnijske plemićke obitelji. Školovao se za pomorskog kapetana, a karijeru započinje kao kadet u službi austrijske ratne mornarice. U Rijeku se doselio 1846. kao profesor nautike. Godine 1848. bio je zapovjednikom brika *Implacable* koji je Lajos Kossuth preko riječkoga trgovca Gaspara Matcovicha nabavio u Engleskoj za potrebe mađarske revolucionarne vlade. Nakon sloma Mađarske revolucije (1849.) De Domini je, zajedno s Matkovichem, utamničen u tršćanskoj tvrđavi San Giusto zbog kolaboracije s Englezima i Mađarima. Nakon toga bježi u London gdje nedugo potom dobiva pomilovanje. Poslije tih burnih događaja De Domini se vraća u Rijeku i tu se potpuno posvećuje mirnom profesorskom pozivu. Isprva se, međutim, nije slagao s tek uspostavljenom hrvatskom vladom pa napušta Rijeku i stanovito vrijeme živi u Trstu.

Godine 1853., unatoč svim dotadašnjim nesuglasticama, ipak prihvaća poziv da u Rijeci osnuje privatnu pomorsku školu i bude njezinim upraviteljem. Tako je već iste jeseni otvorena spomenuta Pomorsko-trgovačka škola koja će djelovati do 1871., kada je s dvogodišnjom javnom pomorskom učionom spojena u jedinstvenu školsku ustanovu. De Domini, njezin utemeljitelj i vlasnik, bio je istodobno direktorom škole i predavač nautike. U toj trirazrednoj školi internatskoga tipa predavalo je osam profesora; osim nautike u školi se predavala pomorska higijena, matematika, osnove trgovine i prava, povijest, zemljopis, kaligrafija, glazba, kateheza pa čak i osnove plesa. Učenici su, uz navedene kolegije, slušali i hrvatski (*lingua illirica*), engleski, talijanski, francuski i njemački. Svega četiri godine nakon osnutka, škola je imala 52 polaznika. Nalazila se u kući veletrgovca Josipa Bakarčića na Piazza Ürmeny, u blizini gradskoga kazališta.

De Domini je kao vrstan pedagog i profesor objavio čitav niz korisnih priručnika i stručnih rasprava iz područja nautike: *Compendio di cognizioni nautiche ad uso de' giovani marini* (Fiume, E. Rezza, 1858; II. izd. Tipo-litografia Mohovich, 1877.); *Lezioni di manovra navale* (Fiume, E. Rezza, 1862; *Sull' invenzione della bussola nautica. Discorso.* (Fiume, 1861.); *Le scienze naturali e la nautica* (Fiume, Stabilimento Mohovich, 1869.); *Quesiti d'igiene, fisica e meteorologia proposti in Fiume al XIV Congresso 1869* (predavanje o različitim problemima higijene i meteorologije, održano na 14. kongresu mađarskih liječnika i prirodnjaka u Rijeci; Fiume, St. Mohovich, 1869.).

Većina tih priručnika imala je izrazito praktičnu namjenu jer su se iz njih učenici nautičkoga usmjerenja uspješno pripremali za buduće pomorsko zvanje: De Dominijevi su se udžbenici uspješno koristili i u tršćanskoj, bakarskoj i drugim pomorskim školama (Čop, 1988:89–90.). U to vrijeme De Domini često piše stručne članke u lokalnoj periodici. Tako je, na primjer, lipnja 1861. u *Gazzetti di Fiume* objavio prilog pod naslovom *Rosa mobile. Istromento per il piú sollecito maneggio delle carte idrografiche* (br. 176.). Zanimljivo da mu je te iste godine, povodom imendana, grupa njegovih učenika poklonila portret što ga je izradio riječki slikar i učitelj slikanja Francesco Pauer.

Sve to svjedoči o velikoj popularnosti što ju je De Domini uživao kao profesor i kao sposoban stručnjak. Potvrđuje to i njegov dugogodišnji mandat u općinskom zastupništvu: na toj časti provest će čak četrdeset godina! De Domini je četvrt stoljeća sudjelovao u radu Općinske delegacije, godinama je bio predsjednikom Školskoga vijeća i Gradskoga sirotišta (*Asilo di carità*). Uprava sirotišta postavila je u njegovu čast ploču sa sljedećom posvetom:

A VICENZO CONTE DE DOMINI EMERITO PRESIDENTE CHE PER QUASI CINQUE LUSTRI QUESTO PIO ASILO D'INFANZIA CON PATERNA CURA GUIDÓ L'ADUNANZA DEI BENEFATTORI CON GRATO ANIMO DECRETAVA XIV APRILE MCMIII. (Grofu Vicenzu De Dominiju, zaslužnom predsjedniku, koji je gotovo četvrt stoljeća očinskom brigom rukovodio Gradskim sirotištem, zbor dobrotvora svesrdnom zahvalnošću podiže 14. travnja 1903. godine) (Torcoletti, 1954:186).

Kao što je njegova škola bila "una scuola modello", tako je i sam De Domini svojim sugrađanima pružao uzorit primjer savjesna i radina čovjeka, potpuno predana općemu napretku i dobrobiti. Početkom 1872. sudjeluje u radu Sanitarne komisije i jedan je od utemeljitelja osnivanja prvoga domaćeg Parobrodarskog društva (*Societá nazionale di navigazione a vapore*). Godine 1878. bio je članom Općinske delegacije, Školskog vijeća, Disciplinarne komisije, Kandidacijske komisije i Komisije za kontrolu gradskog plina. Bio je direktorom Pomorske škole do umirovljenja (1889.). Godine 1890. član je Komisije za izbor riječkog deputata u Ugarskom saboru, predsjednik Kazalište uprave, član Komisije za izgradnju bulevara, član Komisije za otvaranje Gradske knjižnice i muzeja, član Casino patriottico. Tek početkom ožujka 1903., svega nekoliko dana prije smrti, potpuno se povukao iz javnoga života i podnio ostavku na položaj člana uprave Gradskoga sirotišta. Bio je poznati kolekcionar i posjedovao je bogatu zbirku umjetnički djela. I sam se u mladosti amaterski bavio slikarstvom. Na velikoj Umjetničkoj izložbi u Rijeci 1893. izložena je njegova slika *Bitka na Nilu* koju je izradio još kao gimnazijalac (1835.). Godinu dana nakon De Dominijeve smrti gradsko zastupništvo odlučilo je jednu školsku zakladu i nekadašnju Via Germania nazvati njegovim imenom (Samani, 1975:55-56).

Prema podacima iz pomorskih godišnjaka, u njegovoj Privatnoj pomorsko-trgovačkoj školi 1858. godine predavali su, osim De Dominija kao ravnatelja i profesora nautike, Ignac Katkić (kateheza i hrvatski jezik), dr. Antonio Felice Giacich (pomorska higijena), Egone Cunradi (matematika i engleski jezik), barun Giuseppe Filiberto Lazzarini de Jablanic (pravni predmeti, povijest, zemljopis i njemački jezik), Luigi Casetta (trgovački predmeti), dr. Augusto Pillepich (prirodna historija i talijanski jezik), Antonio Pirisi (francuski jezik), Ignazio Grösslinger (kaligrafija i glazba), Antonio Bachmann (suplent za matematiku i njemački jezik), Friedrich Singer (gimnastika) i Pietro Coronelli (ples). Godine 1866. u zavodu se spominju don Luigi Paolini (religija, talijanski jezik, književnost i građanska povijest), Giovanni Battista Gervasoni (trgovački predmeti, pomorsko i trgovačko pravo, povijest trgovine i pomorstva, trgovačko dopisivanje na talijanskom), Božo Babić (aritmetika, algebra, zemljopis i fizika), Giovanni Rossini (risanje) i Ignazio Miller (francuski i engleski jezik).

De Dominijeva pomorska škola ulagala je znatne napore da se potvrdi kao vrijedna stručna odgojno-obrazovna ustanova. Zahvaljujući izvrsnoj organizaciji, ekipiranosti i opremljenosti, u svoje doba postizavala je zavidne rezultate. Premda su troškovi školovanja bili vrlo veliki, redovito je imala velik broj polaznika. Gotovo u svakom prikazu života i rada te ustanove ističe se da su njezini učenici postizali sjajan uspjeh. Stjecali su veliko nautičko i trgovačko obrazovanje, uključujući aktivno poznavanje nekoliko svjetskih jezika.

Godine 1871. na temelju kraljevskog dekreta dotadašnja javna dvogodišnja i privatna trogodišnja škola ujedinjuju se u jednu dvogodišnju pomorsku školsku ustanovu, pod imenom Državna mađarska kraljevska pomorska akademija u Rijeci (*A fiumei magyar király állami tengerészti akadémiája*). Za upravitelja škole postavljen je De Domini. Škola je 1893. reorganizirana i podignuta na stupanj Kraljevske mađarske pomorske akademije. Među profesorima spomenute Pomorske akademije valja istaknuti Antonija Budinicha, rodom s otoka Lošinja, koji je umro u Trstu 1918. godine. Predavao je nautiku, fiziku, meteorologiju i oceanografiju. Njegov sin Kornelije, ugledni tršćanski arhitekt, projektirao je izgradnju Kapucinske crkve u Rijeci. Budinich je objelodanio sljedeće školske udžbenike: *Cenni sulle macchine a vapore compilati giusta il vigente piano governativo ad uso dei candidati all'esame sulla conoscenza delle macchine a vapore per piroscafi*, Karletzky, Fiume 1881; *Teoria e pratica della deviazione locale della bussola ad uso delle scuole nautiche*. Mohovich, Fiume 1884; *Corso elementare di nautica teoretico pratico ad uso delle scuole e dello studio privato*, Chiuzzelin, Fiume 1892.

8. ZAKLJUČAK

U razdoblju od sedamdesetih godina 18. do konca 19. stoljeća u Rijeci djeluje nekoliko istaknutih pomorskih pedagoga koji svojim radom ostavljaju značajan trag u razvoju domaćega školstva. U članku se opširnije govori o djelatnosti Franje Ksavera Orlanda i Vincenza De Dominija, koji svojim radom obilježavaju dvije značajne epohe. Kratak pregled povijesti pomorskoga školstva u Rijeci koji se u ovome članku izlaže, pisan je u želji da pruži informacije do kojih je autor u svojim istraživanjima došao. Njegova namjera nije bila pisanje temeljite i metodološki zaokružene studije, već prije svega prezentacija postojeće građe. Ta građa, premda nepotpuna, neka je vrsta nacrtu za eventualnu studiju o ovome problemu. Vjerujemo da ovi podaci mogu korisno poslužiti nekome od budućih istraživača bogate riječke pomorske prošlosti.

LITERATURA

- [1] M. Čop, Riječko školstvo 1848-1918, ICR, Rijeka 1988.
- [2] Ž. Dadić, Povijest egzaktnih znanosti u Hrvata, sv. II, SNL, Zagreb 1982.
- [3] O. Fijo, Prilozi poznavanju pomorskog školstva na našoj obali u XIX. stoljeću, Jadranski institut JAZU, Zagreb s.a.
- [4] S. Gigante, Spigolature del campo della storia dell'istruzione a Fiume, Bulletino della Deputazione fiumana di storia patria, vol. II, Fiume 1912, str. 82-104.
- [5] D. Klen, Gospodarske prilike u Rijeci od 1813. do 1848., Rad JAZU, knj. 417, Zagreb 1986.
- [6] S. Samani, Dizionario biografico fiumano, Dolo, Venecija 1975.
- [7] D. Stolac, Hrvatsko pomorsko nazivlje (Božo Babić, njegovi prethodnici i nastavljači), ICR, Rijeka 1998.
- [8] L.M. Torcoletti, Fiume e paesi limitrofi, Rapallo 1954.
- [9] Isusovci i hrvatska kultura (zbornik radova), Zagreb 1993.
- [10] Annuario marittimo del Loyd austriaco, Trst 1858.
- [11] Gazzetta di Fiume, Fiume 1861.
- [12] Sloboda, podlistak "I nostri onorevoli", Sušak 1878-1879.
- [13] Državni arhiv u Rijeci, Fond JU-2, I-258, Registro capitaneale; Fond PR-8, kut. 315, ostavina G. Matcovich.

Summary

THE FIRST TEACHERS AT THE NAUTICAL SCHOOL IN RIJEKA

The paper deals with the history of nautical education in Rijeka from the 18th to the end of the 19th century, when some prominent teachers and professors (F.K. Orlando, P. Fauribault, J.I. Matković, J. A. Mikoč, R. Zamara, V. De Domini, A. Budinich) were teaching at the nautical school. Beside short biographical data about these nautical educators, the author gives us some information about their textbooks, treatises and books.

Key words: nautical education, cultural history of Rijeka